

ד. נתנו לעשרה כהנים בבת אחת, או בזה אחר זה – יצא.

- א. יש מדייקים מפרש"י (לגרסתם), שאינו יוצא בנתינה בזה אחר זה אלא אם נותן לכהן אחד (ע' בפוסקים י"ד שה"ו; צאן קדשים. ולפי הגרסה שלפנינו וגרסת השמ"ק מפורש להפך). ואולם דעת הרמב"ם והתוס' שיוצא בנתינה לכמה כהנים בזה"ז.
- ב. אעפ"י שנקטו בגמרא לשון 'יצא', מותר אף לכתחילה לעשות כן (חכמת אדם. הובא בפ"ת שה"ק"י).

ה. נטלו הכהן והחזירו – יצא, וכך היה מנהגו של רבי טרפון, שהיה נוטל ומחזיר. וכן היה רבי חנינא רגיל לעשות. פעם אחת ראה שהפודה היה מתהלך ובא לפניו כדי שיראנו ויחזיר לו. אמר לו: לא גמרת ליתן לי בלב שלם, הלכך אינו פדוי.

- א. אם יתרוצו עתה בפדיון שלא ע"מ להחזיר – פדוי (עפ"י רש"י; חזו"א).
- ב. ליטול מלכתחילה על מנת להחזיר – אסור מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות כדי שיתנו לו (קדושין ו:), אבל אם מקבל כמתנה גמורה אלא שרגיל להחזיר מעצמו – מותר, כיון שאין הנותן יודע בשעה שנותן אם יחזיר אם לאו. עוד אפשר שהחכמים הנזכרים לא היו נוהגים להחזיר לכולם אלא לעניים וכדו' (עפ"י תוס'). הלכך, אין לכהן להיות רגיל להחזיר. ואולם לעני מותר (שו"ע י"ד שה"ח). ואפילו אם אמר לו הכהן קודם שזכה בו, שיחזירנו, ובידיעה זו נותנו לו – מותר (עפ"י חזו"א מעשרות ז, ג).

דף נב

- ע. א. האם הבכור נוטל פי שנים בנכסי אמו? האם בכור נוטל פי שנים בנכסים שלא היו ברשות האב בשעת מיתתו?
- ב. מה דין ירושת הבכור לענין חזרת הקרקע בשנת היובל? ומה דין חזרת-יובל בירושת הבעל; ביבם הקם תחת אחיו לנחלה; בנותן מתנה לחברו; בחלוקת האחים בנכסי אביהם?
- א. אין הבכור נוטל פי שנים בנכסי האם (דרשו לו – לאיש המוריש, ולא לאשה – משפט הבכרה).

אין הבכור נוטל פי שנים בראוי לבוא אלא במוחזק אצל אביו בשעת מותו (בכל אשר ימצא לו). ואפילו דבר הראוי לבוא בודאי, כגון שאבי האב היה חי בזמן מות האב, ונכסיו עתידים ליפול לבנים – אין הבכור נוטל חלק כפול באותם נכסים.

וכן הדין למלוה שביד אחרים. כן הסיקו בגמרא (ב"ב קה:).

ובמלוה שהיה האב חייב לבכור – יש להסתפק האם נחשב מוחזק אם לאו, ויחלוקו (עפ"י פוסקים).

וכן הדין בשבח שהושבחו נכסים בין מיתה לחלוקה, ואפילו השבח בא מאליו ללא טירחת האחים – הבכור נוטל בו חלק שווה כשאר אחיו (כן דייקו מלשון משנתנו. ואליבא דרבנן ודלא כרבי. תוס' עפ"י ב"ב קכד).

הלכך כשנוטל פי שנים בקרקע עם שבחה, חייב לתת לאחים דמי השבח המגיע להם ממה שנטל (רש"י עפ"י ב"ק צה).

ראה עוד בפירוט בב"ב קכג-קכד.

ב. חלק הבכורה אינו חוזר ביובל (אם משום שירושה אינה חוזרת ביובל (חכמים), אם משום שחלק הבכור הריהו כמתנה (ל ת ת לו פי שנים) ומתנה אינה חוזרת ביובל – כר' מאיר). ולדברי רבי יוחנן, האחים שחלקו לקוחות הן הלכך מחזירים ביובל וחולקים שוב מחדש, ושוב יטול הבכור פי שנים כבתחילה. הר"י בן מגאש (בב"ב ק"ט). פרש שרק בחלק פשוט הריהם כלקוחות, מפני שכל אחד נוטל חלק כנגד חלק שמקבל אחיו, אבל חלק בכורה הואיל ואין האחים נוטלים חלק כנגדו, הריהו כיוורש ולא לוקח. אבל הרמב"ן כתב עפ"י סוגיתנו שאין חילוק בין חלק בכורה לחלק פשוט, ומחזירים הכל למצב הקודם וחולקים שוב והבכור נוטל פי שנים כבתחילה. רבי אלעזר בן שמוע אומר: חלק הבכורה חוזר ביובל, וישובו ביובל ויחלקו את כל הנכסים (לר"י"ח) והבכור יטול בשוה כשאר האחים, (שלישיתו חלק הבכורה כמתנה, וסובר שמתנה חוזרת ביובל).

ירושת הבעל; לר"מ ולחכמים – אינה חוזרת ביובל לפי שירושת הבעל דאורייתא (לשאר... וירש אתה), וירושה אינה חוזרת ביובל. ור"א אומר: חוזרת, ירושת הבעל דרבנן והרי זה כדין מתנה שקיבל, ולשיטתו מתנה חוזרת ביובל.

הרמב"ם (נחלות א, ה) פסק ירושת הבעל מדברי סופרים (וכ"ד המאירי ור"א מן ההר בב"ב קיא) ואעפ"כ אינו מחזיר ביובל, דלא כסוגיתנו (וע' חו"א אה"ע עה, ד). ויש פוסקים שמחזיר ביובל (ע' הגהות אשר"י כתובות פד). והראב"ד (נחלות שם) והרשב"א (בב"ב מט: קיא ובכתובות פג ובשו"ת ח"ב רכא) פסקו ירושת הבעל דאורייתא, וכחכמים דמתניתין (וכן נראית דעת הרמ"ה בב"ב. וע' בלשון הרא"ש שם פ"ט טז ופולפולא חריפתא).

היורש מאשתו בית הקברות, מחזיר אותו ביובל לבני משפחתה משום פגם משפחה – שביובל כשהשדות חוזרות וזו אינה חוזרת וניכר שהם קבורים בשל אחרים – גנאי הוא להם (תוס' כתובות), ומשלמים לו את הדמים בניכוי דמי קבר אשתו שהוא חייב בקבורתה. יש סוברים שדין זה שייך אף שלא ביובל, להחזיר בית הקברות למשפחת אשתו (עפ"י שטמ"ק כתובות פד בשם רש"י במהדו"ק).

חלק יבם; לר"מ ולחכמים – אינו חוזר. ולר"א – חוזר (והיה הבכור אשר תלד יקום... – קראתו תורה 'בכור', והריהו כמותו).

מתנה; ר"מ אומר: אינה חוזרת ביובל, שלא אמרה תורה אלא במכר. חכמים (ור"א) אומרים: חוזרת (תשבו – לרבות את המתנה שהיא כמכר). הלכה כחכמים (רמב"ם). והוא הדין לזוכה מן ההפקר – חוזרת השדה להיות הפקר ביובל, לחכמים (עפ"י חו"א כז, א. ולענין הפקר עצמו, האם חוזר ביובל למפקיר – ע' קהלות יעקב שביעית ב).

חלוקת האחים; רבי יוחנן אומר: האחים שחלקו הרי הם כלקוחות ומחזירים זה לזה ביובל, ומחלקים שוב. (וחכמים אחרים חולקים, שסוברים האחים שחלקו יורשים הם. ועתוס').

פרק תשיעי; דף נג

- עט. א. מעשר בהמה – באלו מינים הוא נוהג? האם נוהג גם בחו"ל ובזמן הזה?
- ב. האם מעשר בהמה נוהג במקדש, ומדוע?
- ג. האם מותר לבחור בהמה מסוימת שתהא היא בהמת ה'מעשר'?